

İslam Konfransı Təşkilatı Ermənistanı təcavüzkar kimi tanıyan ilk beynəlxalq qurumdur

Elçin ƏHMƏDOV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında DİA-nın dosenti, siyasi elmlər namizədi

İslam həmrəyliyi çərçivəsində beynəlxalq təşkilat yaratmaq ideyası 1969-cu il sentyabrın 22-25-də Mərakeşin paytaxtı Rabatda keçirilən 25 müsəlman ölkəsinin dövlət və hökumət başçılarından birinci konfransında özünün siyasi həllini tapdı.

İslam Konfransı Təşkilatının (İKT) Nizamnaməsi qəbul edilənə qədər 1970-ci ilin mart ayında Kəraçi şəhərində təşkilata üzv olan dövlətlərin xarici işlər nazirlərinin birinci konfransında İKT Baş Katibliyi təsis edildi. 1972-ci ilin mart ayında Ciddədə keçirilmiş xarici işlər nazirlərinin üçüncü konfransında İKT Nizamnaməsi 30 dövlət tərəfindən qəbul olundu.

Nizamnaməyə əsasən, İKT-nin ali orqanı dövlət və hökumət başçılarından Zirvə konfransıdır. Zirvə toplantısında Nizamnaməyə əsasən islam dünyasının vacib problemləri müzakirə edilir və bu məqsədlə təşkilatın siyasəti əlaqələndirilir. İKT-nin Zirvə toplantısında sənədlərin qəbulu konsensus əsasında, yəni qərar və qətnamələr iştirakçıların mövqeyinin razılaşdırılması yolu ilə həyata keçirilir və hər hansı iştirakçı tərəfindən rəsmi etiraz olmadıqda sənəd qəbul edilmiş hesab olunur.

İKT-nin siyasi orqanı xarici işlər nazirlərinin konfransıdır. Nizamnaməyə əsasən, konfrans xarici işlər nazirləri və ya akkreditə olunmuş nümayəndələr səviyyəsində ildə bir dəfə, eləcə də zəruri hallarda təşkilata üzv olan hər hansı bir dövlətdə toplanır.

İKT-nin icraçı orqanı Baş Katiblikdir. Baş Katiblik üzv dövlətlər arasında əlaqəni həyata keçirməklə, ümumi maraq kəsb edən məşvərtlər, fikir mübadiləsi və məlumatların yayılması üçün şərait yaradır. Bununla yanaşı, qəbul edilən qətnamə və qərarların yerinə yetirilməsinə nəzarət edərək, bu haqda konfransa məruzə təqdim edir. Baş katibliyin iqamətgahı Ciddədə (Səudiyyə Ərəbistanı) yerləşir. Baş katiblik xarici işlər nazirləri konfransının təyin etdiyi Baş Katib tərəfindən 4 il müddətinə idarə edilir. 2005-ci ildən bu vəzifəni Ekmələddin İhsanoğlu icra edir.

İslam Konfransı Təşkilatı hazırda 57 dövləti özündə birləşdirir. Bundan əlavə, bəzi ölkələrin müsəlman icmalarının, eləcə də bir sıra beynəlxalq və regional təşkilatların nümayəndələri İKT yanında müşahidəçi statusuna malikdirlər. İKT Birləşmiş Mİllətlər Təşkilatı ilə sıx əməkdaşlıq edir və 1975-ci ildən BMT yanında müşahidəçi statusu almışdır.

Azərbaycan Respublikası 1991-ci il dekabrın 8-də İKT-nin Dakarda keçirilən dövlət və hökumət başçılarından 5-ci konfransında 46-cı tamhüquqlü üzv kimi təşkilata qəbul olunmuşdur. İKT Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra beynəlxalq hüququn subyektini kimi qəbul olunduğu ilk beynəlxalq təşkilatdır.

Həmin dövrdə Azərbaycanın İKT-yə üzv qəbul olunması həm erməni təcavüzünə məruz qalmış, eləcə də informasiya təbliğat imkanları zəif olan ölkəmizin haqlı mövqeyinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, həm də İKT-nin Ermənistan-Azərbaycan münasibətinə münasibət bildirməsi üçün əsas verməklə yanaşı, islam dövlətləri tərəfindən dəstəklənməsi üçün çox zəruri idi.

Buna görə də təşkilata üzv qəbul edildikdən üç ay sonra Azərbaycan hökumətinin müraciətinə cavab olaraq İKT-nin Baş Katibi Həmid əl-Qəbid öz müavini Məhəmməd Möhsinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini ölkəmizdəki ictimai-siyasi vəziyyət və Dağlıq Qarabağ probleminin sülh yolu ilə həll edilməsi üçün mövcud imkanlarla tanış olmaq üçün regiona göndərdi.

İKT nümayəndə heyəti Azərbaycanda, Ermənistanda, Türkiyədə, İranda, Rusiyada olmuş, bu ölkələrin xarici işlər nazirliklərinin vəzifəli şəxsləri ilə, eləcə də, BMT-nin xüsusi nümayəndəsi Sayruns Venslə Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə əlaqədar məsləhət xarakterli görüşlər keçirmişdir. Bunun nəticəsi olaraq, 1992-ci il martın 31-də İKT-nin Baş katibi Dağlıq Qarabağda vəziyyətlə əlaqədar bəyanatla çıxış etmiş və Azərbaycanın bu bölgəsində münaqişə ilə bağlı dərin narahatlıq keçirdiyini ifadə etmiş, üzv dövlətlərə, humanitar təşkilatlara Dağlıq Qarabağa yardım göstərilməsi üçün müraciət etmişdir.

1992-ci ilin sentyabr ayında Nyu-Yorkda BMT Baş Məclisinin sessiyası zamanı İKT-yə üzvü olan dövlətlərin xarici işlər nazirlərinin əlaqələndirmə toplantısında qəbul edilmiş yekun sənədinə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə əlaqədar bir maddə salınmışdır.

1993-cü il aprel ayının 25-29-da Pakistan İslam Respublikasının Kəraçi şəhərində keçirilən İKT Xarici İşlər nazirlərinin 21-ci konfransında Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi qətnamə qəbul edildi. Qətnamədə Ermənistanın ölkəmizə qarşı təcavüzü pislənmiş, erməni silahlı qüvvələrinin işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarından təcili çıxarılması tələb olunmaqla, münaqişənin sülh yolu ilə aradan qaldırılmasının vacibliyi bildirilmişdir.

1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan ərazilərinə genişmiqyaslı hücumu və torpaqlarımızın işğalı ilə əlaqədar noyabr ayının 23-də BMT iqamətgahında İKT-yə üzv ölkələrin xarici işlər nazirlərinin əlaqələndirmə toplantısı keçirilmiş, burda Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin erməni təcavüzü ilə bağlı ölkəmizin düşdüyü vəziyyət barədə toplantı iştirakçılarına dərin məzmunlu müraciəti oxunmuş və

Ermənistanın son təcavüzü ilə bağlı bəyanat qəbul edilmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin 1994-cü ilin iyul ayında Səudiyyə Ərəbistanına rəsmi səfəri çərçivəsində müqəddəs Kəbədə ümrə ziyarəti, kral Fəhd bin Əbdüləzizlə apardığı danışıqlar, İKT Baş katibliyinin rəhbərliyi ilə keçirdiyi səmərəli görüşlər Azərbaycanın islam aləmində olan maraq və diqqəti daha da artırdı. Nəticədə, İKT-nin beynəlxalq aləmdəki nüfuz və imkanlarından lazımi səviyyədə istifadə edə bilməsi istiqamətində Azərbaycanın mövqeyini daha da möhkəmləndirərək əməkdaşlığın gələcək inkişafına zəmin yaratdı.